

Teravilja töötleva tööstuse 2014. aasta esimese poolaasta ülevaade

Teravilja töötleva tööstuse 2014. aasta esimese poolaasta ülevaade

Lühikokkuvõte

- Sise- ja välisnõudluse kasv suurendas teraviljatööstuse¹ toodangut. Teraviljatööstuse toodang kasvas 2014. aasta esimesel poolaastal 12%, mis tulenes eelkõige õli- ja pagaritööstuse toodangu suurenemisest.
- Nõudluse kasvust tulenevalt oli teraviljatööstustel võimalik kasvatada oma müügitulu. Müügitulu oli 2014. aasta esimesel poolaastal 198,4 mln eurot ehk 13,0% rohkem kui eelmisel aastal samal ajal.
- Teraviljatööstuse kulude kasv pidurdus. Aastasest võrdluses suurenesid kulud 10,4% ehk 185,8 mln euroni. Kasvu toetas tööjõupuudusest tingitud palgasurve.
- Ettevõtted kasvatasid müügitulu, kuid samal ajal suutsid parandada efektiivsust ja kulusid kokku hoida. Selle tulemusel kasvas kasum ~2 korda võrreldes eelmise aasta sama ajaga. Teraviljatööstuse kogukasum oli 2014. aasta esimesel poolaastal 12,6 mln eurot. Suurt kasumi kasvu toetas ka madal võrdlusbaas.
- Müügitulude kiire kasv koos kulude kokkuhoiduga väljendus ka lisandväärtuse kasvus. Teraviljatööstuses loodi 2014. aasta kuue esimese kuuga 32,2 mln eurot puhast lisandväärtust, mida oli 32,5% rohkem võrreldes eelmise aasta sama ajaga. Lisandväärtus kasvas toodangu mahust kiiremini, millest võib järeldada, et kõrgema väärtusega toodangu osakaal tõusis.
- Teraviljatööstuse efektiivsus kasvas. Teraviljatööstuses loodi 2014. aasta esimesel poolaastal 10,6 tuh eurot lisandväärtust töötaja kohta ehk 26,2% rohkem võrreldes eelmise aasta sama ajaga.

Sissejuhatus

Ülevaates on käsitletud teravilja töötleva tööstusena ettevõtteid, mis kuuluvad järgmistesse majandustegevusaladesse (EMTAK² 2008):

- ✓ taimse õli tootjad (C104);
- ✓ jahu ja tangainete tootjad (C106);
- ✓ pagaritoodete tootjad (C107);
- ✓ loomasööda tootjad (C109)

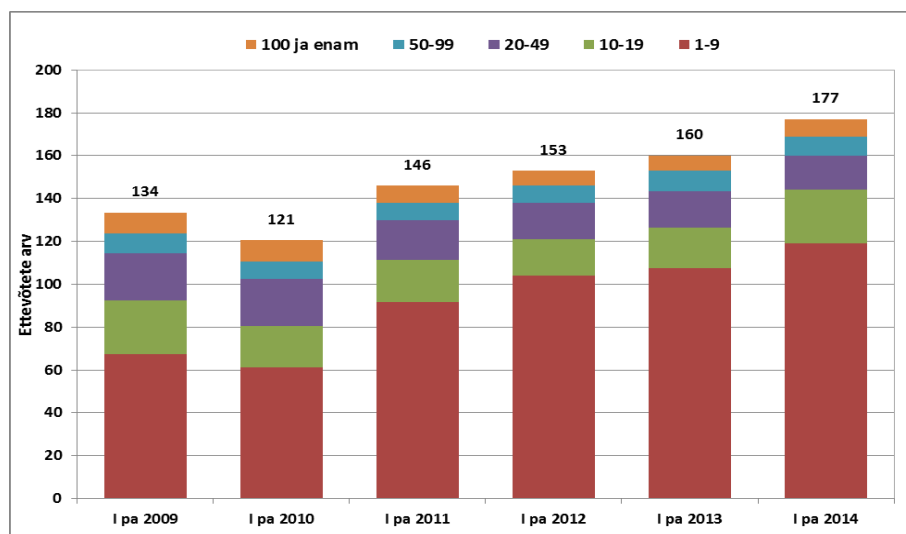
Vaadeldud on ettevõtete positsiooni majanduses, investeringuid ning põgusalt on puudutatud ka väliskaubandust. Ülevaate tegemisel on kasutatud Eesti Statistikaameti (SA) lühiajastatistika andmeid.

¹ Ülevaates on käsitletud teraviljatööstusena taimse õli, jahu, pagaritoodete ja loomasööda tootjaid

² Eesti majanduse tegevusalade klassifikaator

Positsioon majanduses

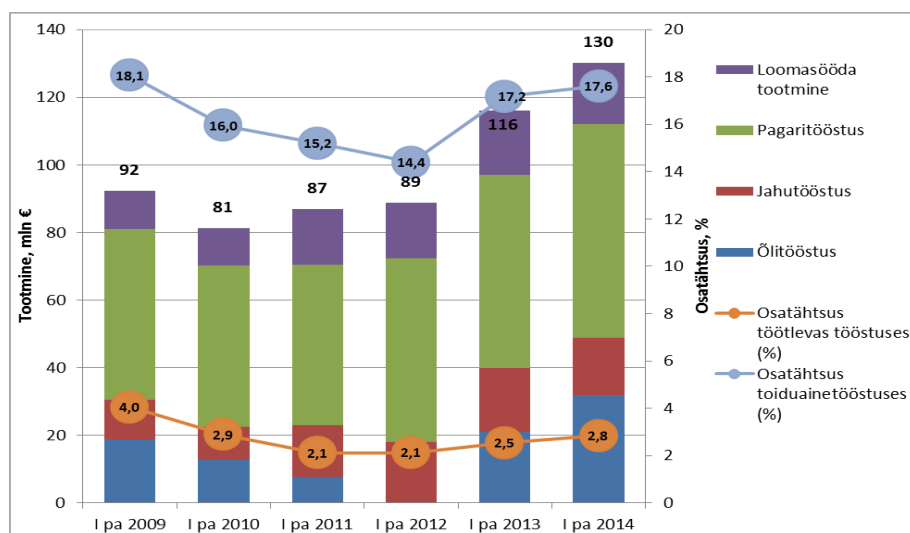
SA lühiajastatistika andmetel oli teravilja töötlevas tööstuses 2014. aasta esimese poolaasta keskmine tegutsevate ettevõtete (juriidiliste isikute) arv 177, suurenedes eelmise aastaga võrreldes 17 võrra. Suurusgrupiti (tööga hõivatud isikute³ arvu järgi) oli teravilja töötlevas tööstuses kõige enam alla 10 töötajaga nn mikroettevõtteid – 119, moodustades 67% kogu ettevõtete arvust. Tihedas toiduainetööstuste konkurentsisis on just mikroettevõtted kõige tundlikumad, mis avaldub ettevõtete arvu suures muutumises. Samal ajal on mikroettevõtted oma väiksuse tõttu kõige paindlikumad ja suurettevõtetega võrreldes on neil lihtsam oma tegevusala vajaduse korral vahetada. Teiste suurusgruppide ettevõtete arv on stabiilsem.

Joonis 1. Teravilja töötleva tööstuse ettevõtete arv tööga hõivatud isikute arvu järgi
Allikas: SA

SA lühiajastatistika andmetel toodeti 2014. aasta esimesel poolaastal teravilja töötlevate ettevõtete poolt kokku 130 mln euro eest toodangut, millest 31% eksporditi. Võrreldes eelneva aastaga suurenes teravilja töötleva tööstuse toodangu väärtus 12%. Suurenemine tulenes eelkõige õlitööstuse toodangu olulisest kasvust, kuna 2013. aasta augustis avas rapsiõlitootja Scanola Baltic AS uue tootmisüksuse, mis võimaldas tootmise mahtu tõsta. Olulise panuse toodangu kasvu andis ka pagaritööstus, kelle toodang suurenes 11%. Toodangu kasvu toetas välisnõudluse suurenemine. Nii õli- kui ka pagaritoodete väljavedu suurenes 2014. aasta esimesel poolaastal ~2 korda võrreldes eelneva aasta sama ajaga. Teravilja töötleva tööstuse toodang moodustas 2014. aasta esimesel poolaastal 17,6% toiduainetööstuse ning 2,8% töötleva tööstuse toodangust. Suurema osa teravilja töötleva tööstuse toodangust annavad pagari- ja õlitööstus, vastavalt 49% ja 24%.

³ Kõik ettevõttes töötavad isikud, olenemata töönädala pikkusest

Joonis 2. Teraviljatööstuse tootang (mln €), osatähtsus töötlevas ja toiduainetööstuses (%)

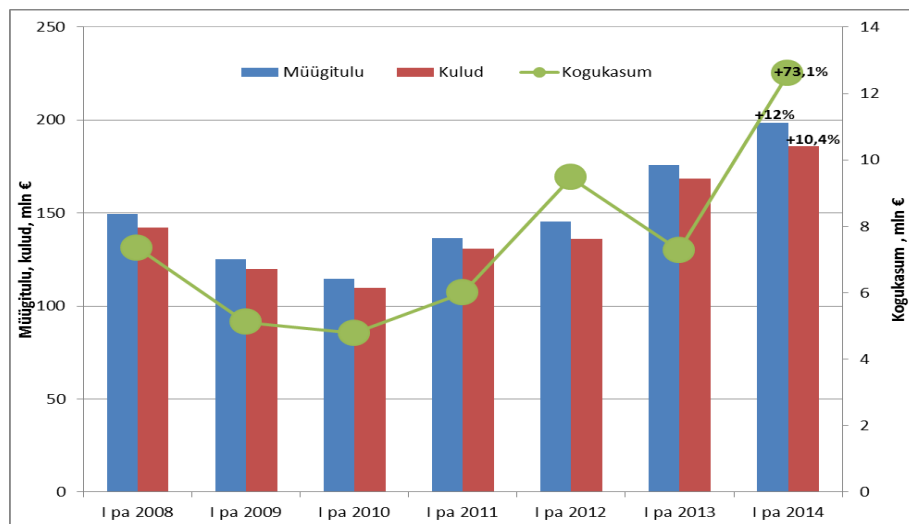
Allikas: SA, PM arvutused

Majandusnäitajad

Teravilja töötlevate ettevõtete **müügitulu** oli 2014. aasta esimesel poolaastal 198,4 mln eurot. Võrreldes eelmise aasta sama perioodiga oli kasv 13,0%, mis oli kiirem kui toiduainetööstuses keskmiselt ja moodustas 21,8% toiduaine- ning 3,6% töötleva tööstuse müügitulust. Palkade kasv ja tarbijate kindlustunde paranemine suurendasid sisenõudlust. Samuti suurenes välisnõudlus. Teraviljatööstuse tegevusaladest suurima osakaaluga oli pagaritööstus (42,8%).

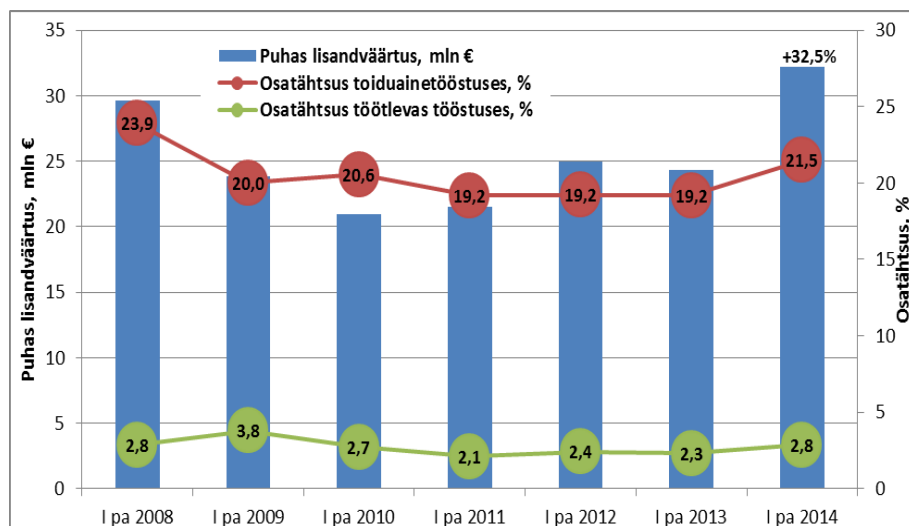
Teraviljatööstuse kulud 2014. aasta esimesel poolaastal kasvasid. Teravilja töötlevate ettevõtete 2014. aasta esimese poolaasta **kulud** olid 185,8 mln eurot ehk 10,4% suuremad kui eelmisel aastal samal perioodil. Kuludest kümnendiku moodustasid tööjõukulud. Kuigi palgakasv aeglustus suurenesid tööjõukulud peaaegu 15%. Lisaks tööjõule suurenesid ka muud kulud.

Müügitulu kasvas kuludest kiiremini ja kasvatas teravilja töötlevate ettevõtete kasumit. 2014. aasta esimesel poolaastal oli teraviljatööstuse **kogukasum** 12,6 mln eurot, mida oli ~2 korda (+5,3 mln €) rohkem kui eelmisel aastal samal ajal. Suurt kasvu toetas madal võrdlusbaas. Teraviljatööstuse kogukasumis oli kõige suurem osakaal pagaritööstusel – 38,3%. 2014. aasta kuue esimese kuuga teenis teraviljatööstus 3,6% töötleva ning 25,7% toiduainetööstuse kogukasumist.

Joonis 3. Teraviljatööstuse müügitulu, kulud, kogukasum (mln €)
Allikas: SA

Teraviljatööstuse efektiivsus kasvas. Esialgsel andmel loodi teraviljatööstuses 2014. aasta esimesel poolaastal puhast lisandväärtust⁴ 32,2 mln eurot, mida oli 32,5% rohkem võrreldes eelneva aasta sama ajaga. Lisandväärtus kasvas toodangu mahust kiiremini, millest võib järeldada, et kõrgema väärtusega toodangu osakaal tõusis. Tegevusaladest kasvas kõige enam puhas lisandväärtus loomasöödatööstuses — 55% (+2,0 mln €). Üle poole (65,6%) teraviljatööstuses loodavast lisandväärtusest andis pagaritööstus. Teraviljatööstus annab 21,5% toiduaine- ning 2,8% töötleva tööstuse lisandväärtusest.

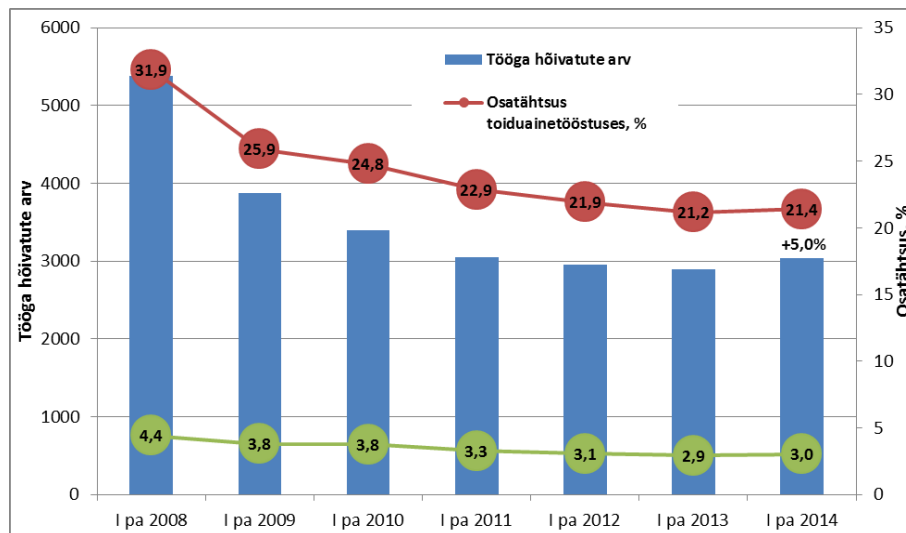

Joonis 4. Teraviljatööstuses loodud puhast lisandväärtust (mln €), osatähtsus töötlevas ja toiduainetööstuses (%)
Allikas: SA

Teraviljatööstuses tegutseb keskmiselt 21,7% toiduainetööstuses ning 3,1% töötlevas tööstuses **hõivatud inimestest**. Tööjõumahukam tegevusala teraviljatööstuses on pagaritööstus, kus tegutseb 88% teraviljatööstuses töga hõivatud inimestest.

⁴ Puhast lisandväärtust = kogukasum (-kahjum) + tööjõukulud

SA andmetel oli 2014. aasta esimesel poolaastal teraviljatööstuses tööga hõivatud keskmiselt 3045 inimest, mida oli 144 inimese võrra (+5,0%) rohkem kui eelneval aastal samal ajal. Majanduskriisi aastatel tööga hõivatute arv teraviljatööstuses järsult vähenes. Vaatamata mõningasele hõivatute arvu suurenemisele viimasel aastal, jääb see endiselt alla kriisieelsele tasemele.

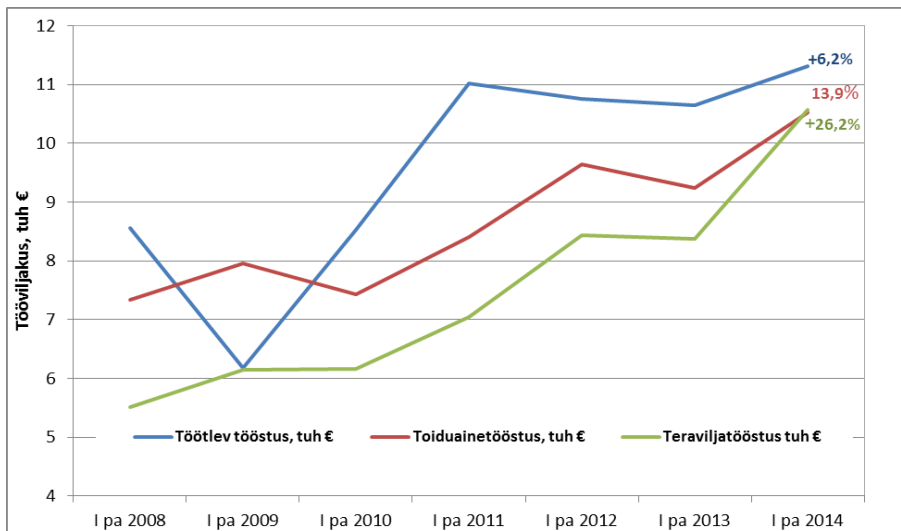

Joonis 5. Tööga hõivatute arv teraviljatööstuses, osatähtsus toiduaine- ja töötlevas tööstuses (%)

Allikas: SA

Teraviljatööstuse **tööviljakus**⁵ on aastases võrdluses oluliselt kasvanud ja ületas esimesel poolaastal toiduainetööstuse tegevusalade vastava näitaja. Teraviljatööstuses loodi 2014. aasta esimesel poolaastal 10,6 tuhat eurot lisandväärtust töötaja kohta ehk 26,2% rohkem võrreldes eelmise aasta sama perioodiga. Teraviljatööstuse efektiivsus suurenes nii töötleva kui ka toiduainetööstuse tegevusalade keskmisest kiiremini. Tööviljakuse kasv on teravilja töötlevates ettevõtetes väga erinev. Tööviljakuse kasv on aeglasem pagaritööstuses, kus kasutatakse endiselt palju inimtööjõudu. Tunduvalt üle toiduainetööstuse keskmise on tööviljakus loomasööda ja jahutööstuses.

⁵ Tööviljakus = puhas lisandväärtus / tööga hõivatud inimeste arv

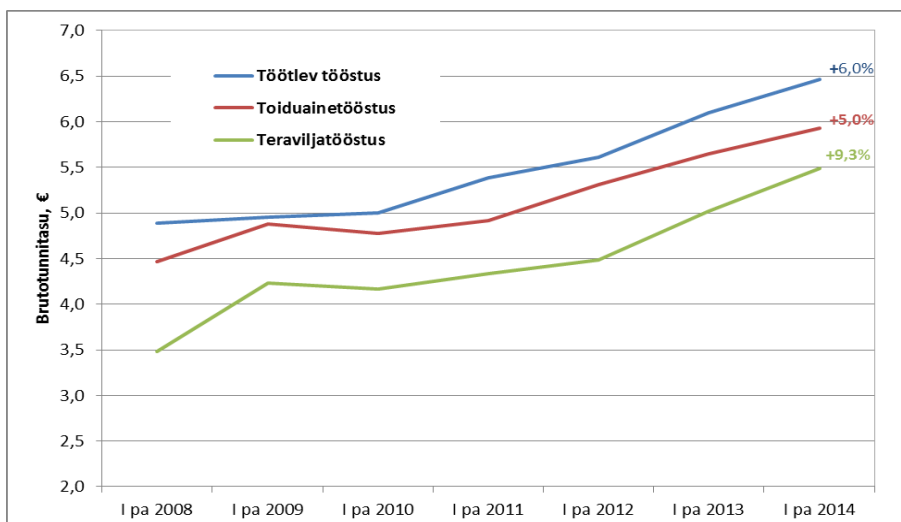
Joonis 6. Tööviljakus puhta lisandväärtuse alusel (tuh €)

Allikas: SA, PM arvutused

Teraviljatööstuse keskmine brutotunnitasu⁶ 2014. aasta esimesel poolaastal oli 5,5 eurot, mida oli 9,3% rohkem kui eelneval aastal samal ajal. Võrreldes töötleva ja toiduainetööstuse keskmisega kerkis teraviljatööstuses töötasu oluliselt kiiremini. Tunnitasu kasvu vedas pagaritööstus, kus olid tööjõukulud töötaja kohta teiste toiduainetööstuse tegevusaladega võrreldes kõige madalamad. Sellest tulenevalt võib arvata, et üheks pagaritööstuse brutotunnitasu kiirema kasvu põhjuseks oli 2014. aastal kasvanud miinimumpalga tase.

Kuigi teraviljatööstuse keskmine brutotunnitasu kerkis kiiremini kui töötlevas ja toiduainetööstuses, jäi see endiselt alla nii töötleva kui ka toiduainetööstuse tegevusalade keskmisele vastavalt 15% ja 7%.

Eesti Panga prognooside kohaselt⁷ püsib järgnevatel aastatel ilmselt tööjõu vabast liikumisest ja tööealise elanikkonna vähenemisest tulenev palgasurve, kuid ilmselt ei ole kasv enam nii kiire, sest töötasu peab tootlikkusega kooskõlas olema.

Joonis 7. Keskmine brutotunnitasu (€)

Allikas: SA, PM arvutused

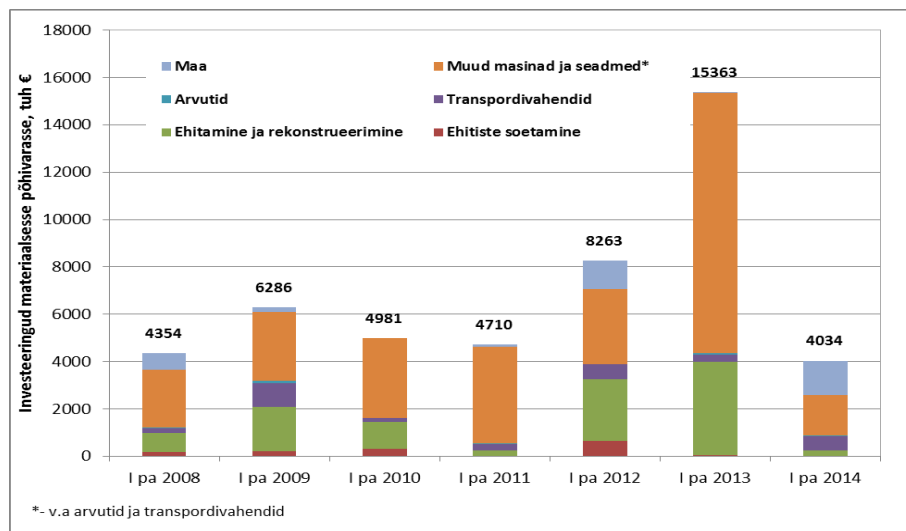
⁶ Brutotunnitasu = palgakulu/ töötatud tunnid

⁷ <http://www.eestipank.ee/publikatsioon/rahapoliitika-ja-majandus/2013/rahapoliitika-ja-majandus-22013>

Investeeringud

Teraviljatööstuse toodangu maht ja käive 2014. aasta esimesel poolaastal kasvas. Toodangu suurenemine tuli vabade tootmisvõimsuste arvelt, sest **investeeringud** jäid esimesel poolaastal väikesemaks võrreldes eelmise aasta sama perioodiga. Kuigi madalad laenuintressid on loonud ettevõtjatele soodsa laenukeskkonna, pole see investeerimist elavdanud. Investeerimisaktiivsuse piduriks võib olla ebakindel (välis)nõudlus. Kuigi euroala majandus on tasapisi taastumas ja ka Rootsi majanduskasv tugevneb on Eesti jaoks olulise kaubanduspartneri - Soome majandustulemused endiselt tagasihoidlikud. Tööhõive languse tingimustes on väga oluline läbi jätkuva investeerimise (eriti masinatesse ja seadmetesse) tootlikust tõsta ja seeläbi majanduskasvu kiirendada.

Teraviljatööstuse ettevõtted investeerisid materiaalsesse põhivarasse 2014. aasta esimesel poolaastal 4 034 tuh eurot ehk ~4 korda (-11 329 tuh €) vähem kui eelmisel aastal samal ajal.

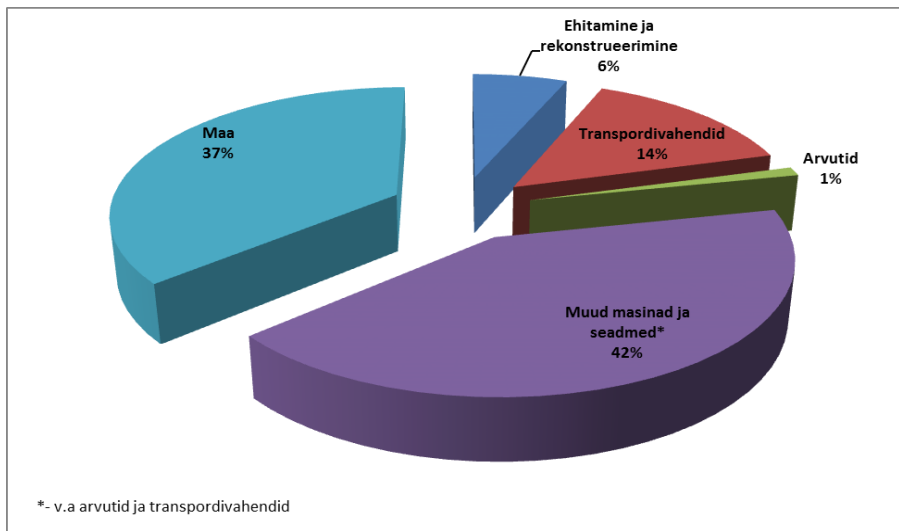
Joonis 8. Teraviljatööstuste investeeringud materiaalsesse põhivarasse (tuh €)

Allikas: SA

Teraviljatööstuse investeeringutes oli kõige suurem osakaal loomasöödatööstusel, kes tegi 2014. aasta esimese kuue kuuga 1 947 tuh euro eest investeeringuid, mis moodustas 48% kogu teraviljatööstuse investeeringutest.

Kõige rohkem investeeris teraviljatööstus 2014. aasta esimesel poolaastal muudesse masinatesse ja seadmetesse (va arvutid ja transpordivahendid), kokku 1 692 tuh euro väärtuses, mis moodustas kogu materiaalsesse põhivarasse tehtud investeeringutest 42%. Ehitiste soetamise esimesel poolaastal ei investeeritud.

Võrreldes eelmise aasta sama ajaga vähenesid kõige enam investeeringud muudesse masinatesse ja seadmetesse (va arvutid ja transpordivahendid) (-9 298 tuh €) ning ehitamise ja rekonstrueerimisse (-3 692 tuh €). Kõige enam suurenesid maasse tehtavad investeeringud (+1 450 tuh eurot).

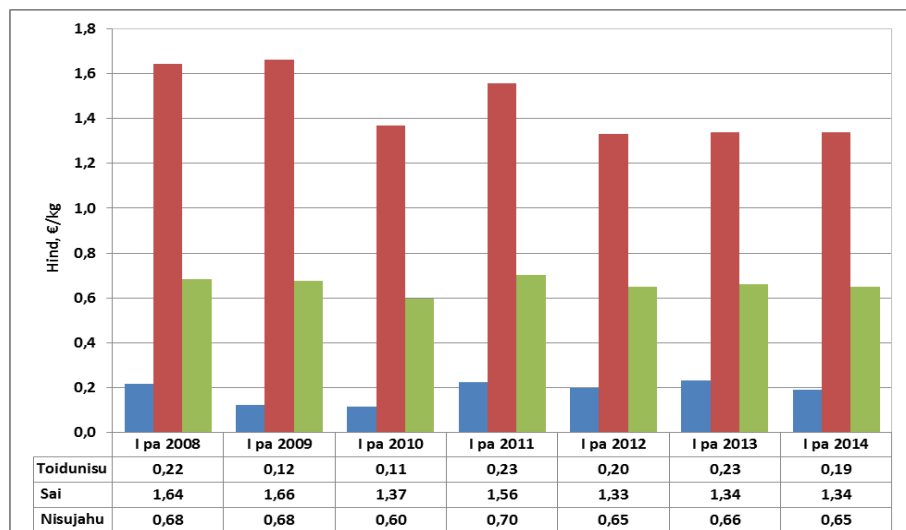
Joonis 9. Investeeringute jaotumine teraviljatööstuses 2014. aasta I pa (%)

Allikas: SA

Hinnad

Teravilja kokkuostuhinnad Eestis sõltuvad maailmaturu hindadest. Hilinenud kevadkülv Ameerikas ning pinged Ukrainas, kui ühes olulisemas nisukasvatusepiirkonnas, olid põhjusteks, miks alandati 2014. aasta alguses teraviljasaagi prognoosi ja selle tulemusel pöördusid teravilja hinnad kergele tõusule. Maikuu korrigeeritud prognoosi kohaselt olid ilmastikutingimused peaaegu ideaalsed heaks saagiaastaks. Hea saagi ootuses hakkasid teravilja hinnad taas langema. Kuigi tööstuse hinnamuutused on üldiselt seotud tooraine maksumusega, siis alati ei kandu need mõjud üks-üheselt tootjahindadesse. Hinnakujunduses mängib olulist rolli ka nõudlus nii Eestis kui ka välisurgudel. Tavaliselt kandub tooraine hinnamuutus tootjahindadesse ajalise nihkega.

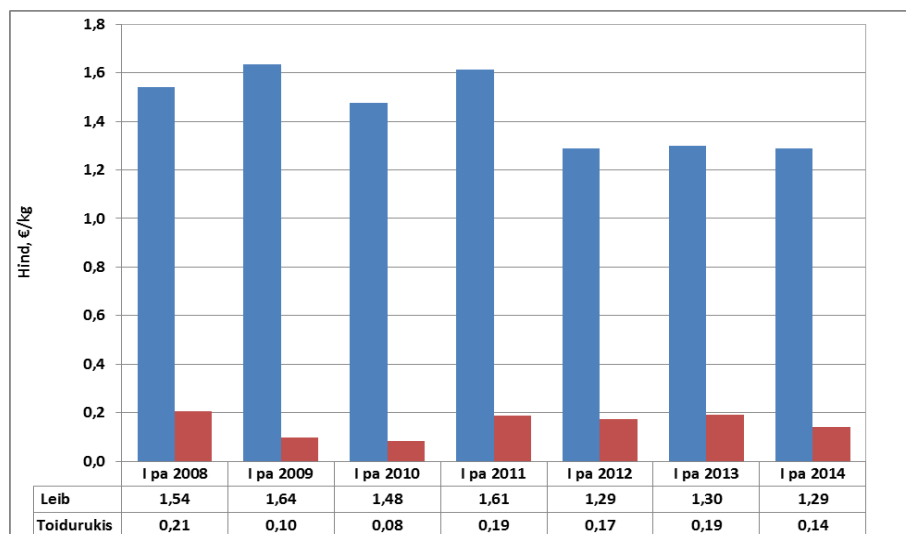
TNS Emori andmetel maksti toidunisu eest 2014. aasta esimesel poolaastal keskmiselt 0,19 €/kg, mis oli 17,4% vähem kui 2013. aastal samal ajal. Nisujahu maksis 2014. aasta esimesel poolaastal keskmiselt 0,65 €/kg ehk 1,5% vähem kui eelmisel aastal samal ajal. Saia keskmine hind 2014. aasta esimesel poolaastal oli 1,34 €/kg ja jäi eelmise aastaga võrreldes samale tasemele.

Joonis 10. Saia, toidunisu, nisujahu hind⁸ (€/kg)

Allikas: EKI, TNS Emor

Toidurukki keskmine kokkuostuhind 2014. aasta esimesel poolaastal oli 0,14 €/kg. Võrreldes eelmise aasta sama ajaga langes toidurukki kokkuostuhind 26,3%. Leivakilo keskmine hind kauplustes oli 2014. aasta esimesel poolaastal 1,29 eurot. Eelneva aasta sama ajaga võrreldes leiva hind langes 0,8%.

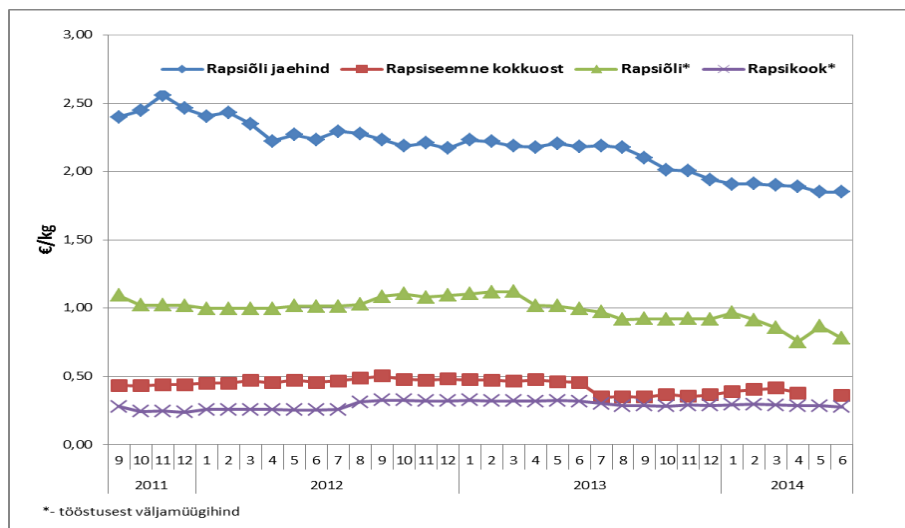

Joonis 11. Leiva ja toidurukki hind (€/kg)

Allikas: EKI, TNS Emor

Rapsiseemne eest maksti 2014. aasta esimesel poolaastal keskmiselt 0,39 €/kg, mis oli 16,6% vähem kui 2013. aastal samal ajal. Rapsiseemne oluline odavnemine mõjutas ka toodete hinda. Rapsiõli keskmine tööstusest väljamüügihind oli 2014. aasta esimesel poolaastal 0,86 €/kg ehk 18,1% vähem kui eelmisel aastal samal ajal. Rapsiõli jaehind oli keskmiselt 1,88 €/kg ehk 14,4% vähem kui eelmisel aastal samal ajal. Rapsikoogi keskmine hind 2014. aasta esimesel poolaastal oli 0,29 €/kg ja langes aastaga 10,5%.

⁸ Teraviljatoodete hinnad sisaldavad käibemaksu

Joonis 12. Rapsiseemne ja -toodete hind (€/kg)

Allikas: TNS Emor

Kaubandus

Esialgsetel andmetel eksportis teraviljatööstus 2014. aasta esimesel poolaastal 40,1 mln euro eest toodangut, mida oli 53,7% rohkem kui eelneval aastal samal ajal. 2014. aasta esimesel poolaastal veeti kõige enam välja õli- ja pagaritooted. Õlitooted moodustasid 43% teraviljatoodete ekspordist. Uue tootmishoone valmimise järel 2013. aasta sügisel, suurenesid õlitööstuse tootmisvõimsused ja see võimaldas kasvatada ka eksporti. Aastases võrdluses kasvas õlitoodete väljavedu 93%. Pagaritoodete eksport moodustas 39% teraviljatoodete väljaveost ja aastases võrdluses kasvas pagaritoodete väljavedu 68%. Vaasan Grupp avas 2013. aasta sügisel Saue külmutatud pagaritoodete tehase, mis on orienteeritud katma Põhjamaade ja Balti turgude vajadusi. Teraviljatööstuse eksport moodustas 2014. aasta esimesel poolaastal ~15% toiduainetööstuse ning ~2% töötleva tööstuse toodangu väljaveost. Täpsemalt on võimalik lugeda teraviljatööstuse kaubavahetuse kohta Põllumajandusministeeriumi kodulehelt (<http://www.agri.ee/et/eesmargid-tegevused/pollumajandus-ja-toiduturg/statistika/tahtsamate-pollumajandustoodete>).

Tabel 1. Teraviljatööstuse koondandmed

	I pa 2013	I pa 2014	Muutus (%)
<i>Positsioon majanduses</i>			
Ettevõtete arv	160	177	+17
Toodangu väärtus, mln €	116,2	130,2	+12,0
Teraviljatööstuse toodangu osatähtsus (%)			
...toiduainetööstuses	17,2	17,6	+0,4pp
..töötlevas tööstuses	2,5	2,8	+0,3pp
<i>Majandustegevuse näitajad**</i>			
Müügitulu, mln €	175,6	198,4	+13,0
Kulud, mln €	168,4	185,8	+10,4
Kogukasum, mln €	7,3	12,6	+72,6
Puhas lisandväärtus, mln €	24,3	32,2	+32,5
Teraviljatööstuse lisandväärtuse osakaal (%)			
... toiduainetööstuses	19,2	21,5	+2,3pp
.. töötlevas tööstuses	2,3	2,8	+0,5pp
Töövõljalikus lisandväärtuse alusel, tuh €	8,4	10,6	+26,2
Tööga hõivatute arv teraviljatööstuses	2901	3045	+5,0
Keskmine brutotunnitasu, €	5,0	5,5	+9,3
<i>Investeeringud</i>			
Investeeringud materiaalsesse põhivarasse, tuh €	15362,9	4034,0	-73,7
... ehitiste soetamine	29,0	0	-100
... ehitamine ja rekonstrueerimine	3944,7	252,3	-93,6
... transpordivahendid	327,7	578,5	+76,5
... arvutid	54,2	43,6	-19,6
... muud masinad ja seadmed	10989,4	1692,0	-84,6
... maa	18	1468	+8147,8
pp- protsendipunkti			
			suurenenud
			vähenenud